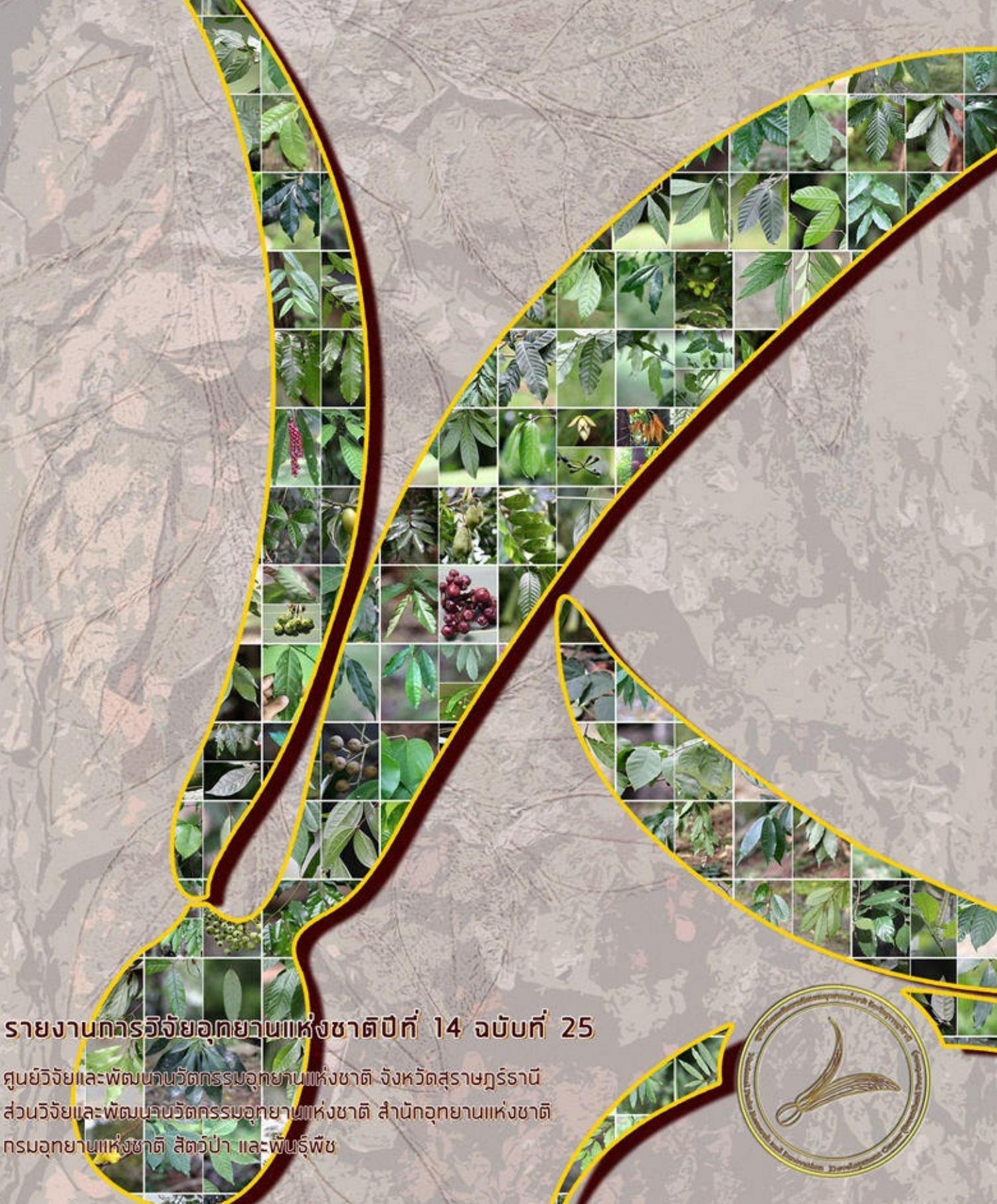

ไม้ป่าที่มีสรรพคุณด้านสมุนไพร

ในแปลงตัวอย่างธรรม อุทยานแห่งชาติภาคใต้

รายงานการวิจัยอุทยานแห่งชาติปีที่ 14 ฉบับที่ 25

ศูนย์วิจัยและพัฒนาวนต์กรรณอุทยานแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ส่วนวิจัยและพัฒนาวนต์กรรณอุทยานแห่งชาติ ส้านกอุทยานแห่งชาติ
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ສາරບັດ

ຄໍານໍາ	1
ບກນໍາ	2
ແພກຍໍແພນໄກຍຝູໃຫ້ຂ້ອມູລສມູນໄພຣ	4
ໃນຍັນດັບກໍມັສຣພຄຸລດ້ານສມູນໄພຣໃນແປລົງດັວອຍ່າງ	6
ເອກສາຣະສົ່ງອ້າງອີງ	125

คำนำ

ศูนย์วิจัยและพัฒนานวัตกรรมอุทายานแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี รับผิดชอบดำเนินการศึกษาวิจัยในอุทายานแห่งชาติภาคใต้จำนวน 18 แห่ง โดยดำเนินการวางแผนด้วยอย่างถูกต้องเพื่อศึกษาโครงสร้างสังคมพืชในอุทายานแห่งชาติคลองพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี อุทายานแห่งชาติแก่งกรุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี อุทายานแห่งชาติน้ำตกหงาว จังหวัดระนอง อุทายานแห่งชาติศรีพังงา จังหวัดพังงา และอุทายานแห่งชาติเขานมเบญจ่า จังหวัดยะลา เป็นแปลงด้วยอย่างเครือข่ายแปลงด้วยอย่างถูกต้องที่มีแผนจะดำเนินการให้ครอบคลุมพื้นที่ป่าทั่วทั้งประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินสถานภาพและความหลากหลายด้านพรรณพืช ศึกษาโครงสร้างป่า และการกระจายของพืชพรรณที่เป็นตัวแทนอุทายานแห่งชาติ ใช้เป็นฐานข้อมูลรวมตัวอย่างพันธุ์พืชป่า ใช้เป็นแปลงด้วยอย่างถูกต้องเพื่อศึกษาด้านอื่น ๆ ในอนาคต เช่น การประเมินมวลชีวภาพ การประเมินการสะสมสารบอน และผลของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อลักษณะทางชีวพลัง

แต่ประโยชน์อีกด้านหนึ่งของผืนป่าในอุทายานแห่งชาติ คือเป็นแหล่งอนุรักษ์ที่สำคัญของพืชสมุนไพร ซึ่งในปัจจุบันพื้นที่ป่าที่ลดลงทำให้พืชสมุนไพรหายากนิดสูญหายไปจากพื้นที่ ศูนย์วิจัยและพัฒนานวัตกรรมอุทายานแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีข้อมูลของชนิดไม้ยืนต้นในแปลงด้วยอย่างถูกต้อง 5 แปลง จึงได้รวบรวมข้อมูลไม้ยืนต้นที่มีสรรพคุณด้านสมุนไพรมาดำเนินการ เพื่อให้เห็นถึงประโยชน์อีกด้านหนึ่งของไม้ยืนต้น กว่า 700 ชนิด ในแปลงด้วยอย่าง ได้รับทราบถึงความสำคัญของสมุนไพรแต่ละชนิด และการใช้ประโยชน์พื้นที่อนุรักษ์อย่างยั่งยืน รวมทั้งเป็นฐานข้อมูลให้กับผู้ที่สนใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร ได้เห็นคุณค่าของสมุนไพร และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

บทนำ

ในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย พื้นที่ป่าส่วนใหญ่เป็นป่าดิบชื้น ซึ่งมีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ ประกอบด้วยพรมไม้หลายร้อยชนิด เป็นถิ่นที่อยู่ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ของพืช สัตว์ ไม้ต้น ของเรือนยอดขั้นบน ส่วนใหญ่เป็นไม้วงศ์ยาง-ตะเคียน (Dipterocarpaceae) มีลำต้นสูงใหญ่เป็นลествงตั้งแต่ 30-50 เมตร ถัดลงมาเป็นไม้ต้นขนาดกลางและขนาดเล็กซึ่งสามารถขึ้นอยู่ได้ร่วมแข่งขันไม้ใหญ่ได้รวมทั้งต้นไม้ ชนิดต่างๆ ในวงศ์มากหรือปาล์ม (Palmae) ที่นิ่งของป่ารกที่บรรเทาอากาศไปด้วยไม้พุ่ม พืชล้มลุก ระกำ หวย ไฝต่างๆ เก้าอี้หลักชนิด ตามลำต้นไม้และกิ่งไม้มักจะมีพืชอิงอาศัย (epiphyte) จำพวกเฟิร์น และ นอส ขึ้นอยู่ทึ่งไป

ป่าดิบชื้นหรือป่าฝนเขตร้อนมีความหลากหลายของชนิดพรมไม้ต่ำกว่า 60% ของชนิดพรมพืชที่รู้จักในโลก พืชพรมเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ในการดำรงชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบำบัดรักษา การเจ็บป่วย และจากกระบวนการวิวัฒนาการ พืชได้พัฒนาองค์ประกอบทางเคมีเพื่อกป้องตัวมันเอง จากศัตรูที่สำคัญคือโรคและแมลง ซึ่งมนุษย์มีทักษะและภูมิปัญญาที่สามารถนำอาคุณสมบัติเหล่านี้มาใช้ประโยชน์ในการรักษาอาการเจ็บป่วยเช่นกัน

พื้นที่ป่าและสังคมพืชตามธรรมชาติที่เหลือในปัจจุบัน ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่เขตป่าอนุรักษ์ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ เขตราชภัฏสุสัตร์ป่า และพื้นที่ดินน้ำลำธาร ซึ่งได้รับความคุ้มครองด้วยกฎหมายป้าไม้หลาย ฉบับ ป่าและสังคมพืชทุกชนิดที่เคยมีอยู่ตั้งแต่ดั้งเดิม ในปัจจุบันยังคงเหลืออยู่บ้างตามพื้นที่ป่าอนุรักษ์ทั่วประเทศ ถึงแม้ว่าพื้นที่ป่าบางประเภทจะถูกруб根และอยู่ในภาวะถดถอย ป่าและสังคมพืชเหล่านี้เป็นถิ่นที่อยู่ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ของพืช สัตว์ และมนุษย์ การบริหารและการจัดการป่าอนุรักษ์ในยุคปัจจุบันจึงต้องการความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับลักษณะโครงสร้าง และองค์ประกอบของพรมพืชของป่าชนิดต่างๆ เพื่อให้ป่าอำนวยประโยชน์อย่างยั่งยืนและการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การวางแผนด้วยย่างถาวรเพื่อศึกษาโครงสร้างสังคมพืชในอุทยานแห่งชาติคลองพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี อุทยานแห่งชาติแก่งกรุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี อุทยานแห่งชาติน้ำตกหงาว จังหวัดระนอง อุทยานแห่งชาติศรีพังงา จังหวัดพังงา และอุทยานแห่งชาติเขาพนมเบญจฯ จังหวัดกระปี เป็นแปลงด้วยแปลงด้วย อย่างถาวรที่สถาบันวัดกรรมอุทยานแห่งชาติและพื้นที่คุ้มครอง มีแผนจะดำเนินการให้ครอบคลุมพื้นที่ป่าทั่วทั้งประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินสถานภาพและความหลากหลายด้านพรมพืช ศึกษาโครงสร้างป่า และการกระจายของพืชพรมที่เป็นตัวแทนอุทยานแห่งชาติ ใช้เป็นฐานข้อมูลรวมด้วยย่างพันธุ์พืชป่า ให้เป็นแปลงด้วยถาวรเพื่อศึกษาด้านอื่น ๆ ในอนาคต เช่น การประเมินมวลชีวภาพ การประเมินการสะสมสารบอน และผลของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อลักษณะทางชีวพลัง

บทนำ

แปลงตัวอย่างการเพื่อศึกษาสังคมพืชในอุทยานแห่งชาติภาคใต้ เป็นตัวอย่างสังคมพืชที่มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ ทั้งแปลงตัวอย่างที่อยู่ทางฝั่งทะเลอันดามัน และแปลงตัวอย่างที่อยู่ทางฝั่งทะเลอ่าวไทย แม้จะมีความแตกต่างกันบ้างในเรื่องชนิดพันธุ์ แต่ก็เป็นเพียงลักษณะเฉพาะของพื้นที่ทั้งสองฝั่งทะเล จากการศึกษาถึงชนิดพันธุ์ที่มีสรรพคุณด้านสมุนไพรในแปลงตัวอย่างสามารถมีจำนวน 119 ชนิด ซึ่งเป็นต้นทุนของแหล่งพันธุกรรมในธรรมชาติ ที่มีความหลากหลายและสามารถนำไปเป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการจัดการในพื้นที่อุทยานแห่งชาติต่อไป

ແພກຍົມພັນໄກຍູ້ໃຫ້ຂ້ອມູລສມຸນໄພດ

ບາຍກວ່າ ແມ່ນທ່ານາດ

ເກີດ 1 ມកຣາມ ພ.ຄ. 2499 ອາຍຸ 64 ປີ

ເປັນຜູ້ໄດ້ຮັບໃບປະກອບໂຣຄສືລປ: ປະເທດກວ່າເຊີຍ ເລບກ 18258

ກໍອຍຸປັດຈຸບັນ ເລບກ 7 ນ.2 ຕ.ບ້າທກລາງ ອ.ອ້າວສຶກ ຈ.ກຣະບູ

ໂທຣສິເພັກ 082 275 6790

ກາຮສຶກຫາ

ປະການສຶກຫາ

ໄດ້ຮັບການດໍາຍກອດຄວາມຮຸດຕາບແພກຍົມພັນໄກຍູ້ຈາກບຣພບຸຮຸບ ຄົວຄຸນຢູ່ ທຶນເປັນເພີ້ມພັນ

ແລະໄດ້ສຶກຫາຫາຄວາມຮຸດເພີ້ມເຕີມຈາກສາມາຄນົມແພກຍົມພັນໄກຍູ້ຈັງຫວັດກຮະບູ

ສາພັກກ່າງການ ກໍບ້ານ

ພັກຍໍພັນໄກຍຸ້ງໃຫ້ຂ້ອມູລສມຸນໄພດ

ບາຍແວລັນ ມົງຄລ

ເກີດ 1 ຮັນວາຄມ ພ.ສ. 2488 ອາຍ 75 ປ

ເປັນຜູ້ໄດ້ຮັບໃບປະກອບໂຣຄສິລປ: ປະເທດວັດທະນນໄທຢ ເລບກ 18292
ກົງວູປັຈຊັບ ເລບກ ມ. ຕ.ບ້າບກລາງ ອ.ສີຮັດຊູນີຄມ ຈ.ສູຮາບຫຼວງຮານີ

ໂທຣສັພກ 087 264 1157

ກາຮສຶກຫາ

ປະດມສຶກຫາ

ໄດ້ຮັບການກ່າຍກອດຄວາມຮັດຕານພັກຍໍພັນໄກຍຈາກບຣພບຸຮຸບ
ສດາບກີກ່າງຈານ ໂຮງພຍາບາລສີຮັດຊູນີຄມ

กรามใบใหญ่

Aporosa octandra (Buch.-Ham.ex D.Don) Vickery var. *malesiana* Schott

PHYLLANTHACEAE

รสยา : ร้อน

ส่วนที่ใช้ : ราก,เปลือก

สรรพคุณ : แก้ไข้

ไม้พุ่มหรือไม้ต้นเล็ก ไม่ผลัดใบ สูงได้ถึง 15 เมตร เรือนยอดเปิดและกิ่งก้านแผ่กระจาย เป็นลักษณะ
อ่อนหรือสัน้ำตาล แตกเล็กน้อย ใน กว้าง 2-8 เซนติเมตร ยาว 5-23 เซนติเมตร รูปไข่หรือรี ปลายแหลมสั้น
โคนกลมหรือรูปลิ่ม ขอบเป็นคลื่นหรือซี่ฟันตื้นและมีต่อม ในแก้ด้านล่างมีต่อมเล็กที่โคน และต่อมรูปจานห่าง
จากขอบใบ(อยู่ในวงเส้นใบ) เส้นใบ 8-11 คู่ บุนด้านล่าง ก้านใบยาว 0.7-2.3 เซนติเมตร ป้องชัดที่ปลายทั้ง
สองด้าน หูใบรูปไข่แคบ ยาว 6-9 มิลลิเมตร ร่วงเร็ว ดอกเพศผู้สีครีมหรือสีเหลืองสด ขนาด 0.7-1 มิลลิเมตร
ออกเป็นช่อโดย 1.6-4.6 เซนติเมตร มีดอก 6-10 อยู่ห่างกันบนแกนกลางดอก ดอกไม่มีก้านดอก มี 1-5 ช่อ
อยู่ด้วยกันตามซอกใบ กลีบเลี้ยงมี 4 กลีบ ยาว 0.7-1 มิลลิเมตร เกสรเพศเมีย มี 2 อัน ยาว 0.5-1.2 มิลลิเมตร
โผล่พ้นกลีบเลี้ยงเล็กน้อย รังไข่เป็นหมัน เทียนไม่ชัด ดอกเพศเมีย ขนาด 3-5 มิลลิเมตร ออกเป็นช่อโดย 0.3-1.1
เซนติเมตร มีถึง 11 ดอก เรียงกันแน่นบนแกนกลางดอก ออกเป็นช่อ 1-3 ช่อ อยู่ด้วยกันตามซอกใบ
ดอกไม่มีก้าน กลีบเลี้ยงมี 4 กลีบ ยาว 0.7-1 มิลลิเมตร แผ่กว้าง บางที่มีเกสรเพศผู้เป็นหมัน 2 อัน รังไข่ 2(3)
ช่อง ยอดเกสรเพศเมีย ยาว 0.8-2 มิลลิเมตร ปลายจักเป็นจัมลึก ผล ขนาด 0.9-1.3 เซนติเมตร รูปไข่ถึง
รีหรือขอบนาน ปลายมีจังอยลักษณะ โคนแคบเมื่ออ่อน มีขนกระจาย แก้แตกเป็น 2(3) ส่วน แต่ละส่วนและ
แกนกลาง ผลมีเส้นใหม่เล็กน้อย เมล็ด 1(2) เมล็ด ขนาด 7-8 มิลลิเมตร เนื้อสีส้ม พบรตามป่ารุ่นหรือป่าที่ถูก^{ทำลาย} บางที่พบตามเขาทินปุน

แหล่งข้อมูล : นิตยสารธรรมชาติ, 10 ตอน ไปรษณีย์ไทย 3 (Mo-Z) กราฟิก : อุรุพันธ์รัตน์และพันธ์สิริชัย ชาติ (มหาชน); 2561: 880 หน้า

ภาคใต้ของประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กรวยใบมัน

Casearia pseudoglomerata Sleumer

SALICACEAE

รสยา : หวานอมมัน

ส่วนที่ใช้ : เปลือก ราก

สรรพคุณ : บำรุงกำลัง บำรุงข้อกระดูก แก้นิ่วในไต

ไม้พุ่มหรือไม้ต้นเล็ก สูงได้ถึง 10 เมตร กิ่งเล็กเรียว เปลือก สีน้ำตาลสด เรียบ บาง ใน กว้าง 3-5 เซนติเมตร ยาว 10-13 เซนติเมตร รูปขอบขนานแกรมรีส์ในหอกแกรมขอบขนาน ปลายแหลมหรือเรียวแหลม โคนรูปกลม เบี้ยวเล็กน้อย ขอบเรียบ ใบแก่เนื้อคล้ายกระดาษหนัง เป็นมันด้านบน เกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบ 6-7 คู่ โคงชัน บุนเล็กน้อยด้านล่าง เส้นใบย่อยคล้ายขั้นบันได เส้นใบเล็กๆ เป็นร่องແแน่น ค่อนข้างจะ ก้านใบยาว 0.6-1 เซนติเมตร หุ่นใบยาว 3-6 มิลลิเมตร รูปสามเหลี่ยมแคบ โคนคล้ายติ่งหูโอบกิ่ง เกลี้ยง ร่วงเร็ว ดอกเดี่ยวหรือ 2-3 ดอก ที่จ่ำนใบ ก้านดอกยาวประมาณ 1 มิลลิเมตร เกลี้ยง ในประดับเล็ก มีขันที่โคน กลีบเลี้ยง ยาว 1.5-2 มิลลิเมตร รูปไข่ เนื้อคล้ายกระดาษ เกลี้ยงทั้งสองด้าน เกสรเพศผู้สมบูรณ์ 8 อัน ก้านชูอับเรณูเล็กเรียว ยาว 1.5 มิลลิเมตร เกสรเพศผู้เป็นหมัน มีขัน โดยเฉพาะใกล้ปลาย รังไข่รูปไข่แคบ เกลี้ยง ผล กว้าง 1-1.5 เซนติเมตร ทรงกลมถึงค่อนข้างกลม สีเหลืองสด เรียบหรือมีตุ่ม แก่แตกเป็น 3(2) ส่วน เมล็ดกลม 1-3 เมล็ด กว้างประมาณ 2.5 มิลลิเมตร มีเยื่อหุ้มบางสีแดงสด พบร้าไว้ในเรือนยอดขั้นรองในป่าดิบทึ่ด จังหวัดพังงา ภูเก็ต พืชประจำถิ่นของภาคใต้

กรวยป่า(กรวยป่าใต้)

Casearia grewiifolia Vent.

SALICACEAE

รศยา : ใบเม้า ตอกเม้าเย็น เมล็ดเม้าเย็น

សំណើនៅក្នុងបាយក្រាស

สรรพคน : ใน แก้พิษกาน แก้โรคผิวหนัง แก้ริดสีดวงจมูก ดือก แก้พิษกาน พิชไก้ เยื่อสีด แก้ริดสีดวงทาก

ไม้ต้นขนาดเล็ก ผลัดใบ สูง 5-15 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปขอบขนานหรือรูปขอบขนานแกมรูปไป-กลับ โคนมนกว้าง มักเว้าเล็กน้อยที่รอยต่อ ก้านใบ ขอบจักถี่ แผ่นใบด้านบนเกลี้ยงหรือมีขีนเล็กน้อยที่เส้นกลางใบ ด้านล่างมีขีนบุ่มทั่วไป ดอกมีจำนวนมาก ออกเป็นกระเจุกเล็กๆ ตามจ่ามใบที่ใบร่วงไปแล้ว ดอกสมบูรณ์เพศ สีขาวหรือเหลืองอมเขียว ก้านเลี้ยงเล็ก ไม่มีกลิ่บดอก เกสรเพศผู้ 8-10 อัน ผลมีเนื้อรูปไป-กลับเรียบผนังหนา สุกสีเหลือง เนื้อหุ้มเมล็ดสีแสด พบริพ่าย คาดสมุทรอินโดจีน มาเลเซีย ในประเทศไทยพบที่จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน พิษณุโลก นครสวรรค์ เลย ขอนแก่น อุบลราชธานี กรุงเทพมหานคร กาญจนบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ จันทบุรี และชุมพร พบรตามป่าเต็งรังที่ถูกรบกวน บนดินเหนียวหรือบนทินปูน ระดับความสูง 0-1,000 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล

กระดังงาเข้า

Hubera jenkinsii (Hook. F. & Thomson) Chaowasku

ANNONACEAE

รสยา : ขม เบื่อ เมา ร้อนเล็กน้อย

ส่วนที่ใช้ : ดอก ราก ใบ

สรรพคุณ : แก้พิษไก่ แก้ปอดข้อ บำรุงธาตุ บำรุงโลหิต

ไม้ต้นขนาดกลาง สูง 10-20 เมตร เปลือกเรียบ สีน้ำตาลเข้ม หรือน้ำตาลดำ เมื่อจะเทาหรือลอกออก มีสีน้ำตาลอมเหลือง เปลือกหนา 0.4-0.7 เซนติเมตร โคนต้นมักเป็นร่อง กิ่งที่แตกออกจาก ลำต้นยื่นยาว กิ่ง อ่อนมีขนสัมผัสนุ่มสีน้ำตาลสนิมปกคลุม และเกลี้ยงเมื่อยแก่ ในเดียว ออกสลับ ในรูปขอบนาน แกรมรูปหอก หรือ รูปเปรี้ยว หรือรูปขอบนานแคบๆ ขนาด กว้าง 4-6.5 เซนติเมตร ยาว 10-22 เซนติเมตร ฐานใบรูปลิมลึงแหลม ขอบใบเรียบ ปลายใบแหลมถึงเรียวแหลม แผ่นใบคล้ายกระดาษ หรือคล้าย พังผืด หลังใบสีเขียวเข้ม เกลี้ยง มีขนละเอียดบนเส้นกลางใบ ห้องใบสีเขียวชี้ดกกว่า เกลี้ยง มีขนสัมผัสนุ่มที่เส้นกลางใบ และเส้นแขนงใบ เส้นแขนง ใน 6-8 คู่ เส้นแขนงเชื่อมต่อ กัน ก่อนถึงขอบใบ เป็นร่องด้านหลังใบ และบุบด้านห้องใบ ก้านใบยาว 0.5-0.8 เซนติเมตร มีขนละเอียดปกคลุม ดอก เป็นแบบ สมบูรณ์เพศ ออกตามซอกใบ มักเป็นดอกเดียว สีขาวครีม หรือ สีเหลืองชัดๆ ก้านดอกรูปเรียวยาวฐานดอกเป็นเกล็ดสั้นๆ ร่วงหลุดง่าย กลีบเลี้ยง 3 กลีบ รูปไข่กว้างหรือรูปเกือบกลม ปลายกลีบแหลม กว้าง 0.2-0.4 เซนติเมตร ยาว 0.3-0.5 เซนติเมตร กลีบดอก 6 กลีบ เรียงเป็น 2 วง โคน กลีบจุดกัน มีขนาดใกล้เคียงกัน กว้าง 1.5-2 เซนติเมตร ยาว 3.5-4.5 เซนติเมตร รูปหอกกว้าง ฐานกลีบสอง แคบ ปลายกลีบมน แผ่นกลีบคล้ายแผ่นหนัง มีเส้นแขนงกลีบตอกจากๆ พادตามยาว เกลี้ยงหรืออาจมีขนสัมผัสนุ่มปกคลุม ผล ออกเป็นกลุ่มมีหลายผลย่อย ก้านผลย่อย ลักษณะอ้วนสั้น ยาวประมาณ 1.5 เซนติเมตร ผลย่อย รูปทรงรี หรือรูปขอบนาน ยาวประมาณ 1.5 เซนติเมตร สีเขียวมีลักษณะคล้ายแป้งปกคลุม ผลสุกสีแดง ผล ย่อยมี 1 เมล็ด สีน้ำตาลเข้ม ผิวเรียบ

แหล่งข้อมูล : <http://indobiodiversity.org/species/show/268066>

ภาคใต้ของไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือภาคตะวันออกเฉียงใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กระดังงาดง

Cyathocalyx sumatrana Scheff.

ANNONACEAE

รสยา : หอมอมหวาน

ส่วนที่ใช้ : หัว

สรรพคุณ : แก้ไข้เจืองซึม แก้น้ำในอุบัติ

ไม้ต้นไม่ผลัดใบ สูงถึง 25 เมตร ลำต้นเล็ก แตกกิ่งแనวนอนใกล้ปลายต้น เปลือก สีครีมถึงน้ำตาลอ่อนเทาเรียบ ในรูปของหนานเฉียงรูปใบหอกแגםของหนาน กว้าง 5-7 เซนติเมตร ยาว 14-25 เซนติเมตร ปลายแหลมโคนแคบ เนื้อคล้ายหนัง สีเขียวเข้มเป็นมันด้านบน ด้านล่างสีเข้ม มีขันสันสีน้ำตาลอ่อนส้ม ชี้ข้ออกง่ายเมื่อยังอ่อนต่อไปเกลี้ยง เส้นกลางใบบุนหรือค่อนข้างแบน ด้านบนโคนกว้าง เส้นใบประมาณ 20 คู่ ค่อนข้างตรง เป็นมุมแหลมขั้น บุนทั้งสองด้าน เส้นใบย่อยเป็นขั้นบันได ก้านใบใหญ่ ยาว 0.6-1 เซนติเมตร เป็นร่องด้านบน กิ่งอ่อนสีน้ำตาลเข้ม มีขันสีน้ำตาลแน่น ดอก สีเขียวอ่อนถึงสีเหลือง กลิ่นหอมอ่อน ออกเป็นช่อ 2-3 ดอก ก้านช่อดอกแข็ง ออกตรงข้ามใบหรือเหนือขอกใบ ก้านดอกยาวประมาณ 5 มิลลิเมตร มีขันสีสนิม กลีบเดี้ยงรูปไข่กว้าง ยาวประมาณ 1 เซนติเมตร ปลายแคบโค้งกลับ โคนเชื่อมกัน ไม่ช้อนกัน ขนแน่นด้านนอก กลีบดอกคล้ายสายเข็มขัด โคนป่อง กว้าง 0.5-1 เซนติเมตร ยาว 2-9 เซนติเมตร ค่อยยาวขึ้นแบบชิดกัน คอดเห็นอ่อนส่วนสีบพันธุ์ ไม่ช้อนกัน เกสรตัวผู้จำนวนมากอยู่ร่วมกันเป็นก้อนใหญ่ล้อมเกสรตัวเมียซึ่งมี 1 อัน ยอดเกสรตัวเมียรูปจัน พล รูปไข่ กว้างถึง 5 เซนติเมตร ยาวถึง 7 เซนติเมตร สีเขียวอมเทาถึงสีแดงซุ่น เกลี้ยง ผนังผลหนา ออกเดี่ยวบนก้านผลใหญ่ ยาวประมาณ 1 เซนติเมตร ก้านช่อผลแข็ง มีหลายเมล็ดเรียง 2 แนว

แหล่งมา: http://biodiversity.forest.go.th/index.php?option=com_dofplant&id=3616&view=showone

ภาพบรรยาย: ศูนย์วิจัยและพัฒนาการอนุรักษ์ชนิดพืชหายากชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

http://biodiversity.forest.go.th/index.php?option=com_dofplant&id=3616&view=showone

กระดุมพี

Glochidion rubrum Blume

PHYLLANTHACEAE

ຮສຢາ : ຂມນິດ ၇ ຝ່າດມັນ

ส่วนที่ใช้ : ราก

สารพคุณ : แก้มะเรืองคำไส้

กระดูกไก่ใบขน

Chionanthus grandifolius (Elmer) Kiew

OLEACEAE

รสชาติ : เย็น

ส่วนที่ใช้ : ใบ, เปลือก

สรรพคุณ : แก้ไข้ทุกชนิด

กระดูกคำง

Aporosa aurea Hook.f.

PHYLLANTHACEAE

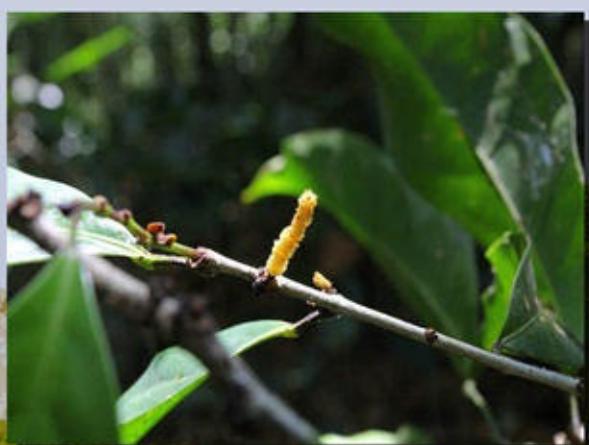
รสยา : ฝาด จีด

สวนที่ใช้ : ราก,เปลือก

สรรพคุณ : แก้ไข้รากสาด แก้ไข้ปานดำเนินแดง

ไม้พุ่มหรือไม้ต้นสูงได้ถึง 15(24) เมตร ใน กว้าง 2-9.5 เชนติเมตร ยาว 6-25 เชนติเมตร ประมาณ 3 เท่า ของความกว้าง รูปรีหรือพน้อยที่เป็นรูปขอบขานแกรนูรูปไข่ ปลายแหลมลันหรือเรียวแหลม โคนกลม ถึงรูปลิ่มกว้าง ขอบไม่จักซี่พัน ใบแก่เกลี้ยง และค่อนข้างเป็นเงามัน ทั้งสองด้าน มีต่อมสีเข้ม 1 คู่ที่โคนใบ และมีต่อม รูปจาน กระจายอยู่ในภายในวงเส้นใบและตามขอบใบ ใบแห้ง สีเขียวอ่อนถึงสีเหลือง เส้นใบข้าง 8-12 คู่ เป็น ร่องด้านบน เส้นใบบ่อยเห็นชัดทั้งสองด้าน ก้านใบยาว 0.7-3.5 เชนติเมตร ป่องที่ปลาย ทั้งสองด้านชัด หุ่น รูปสามเหลี่ยม กว้างประมาณ 2.5 มิลลิเมตร ยาว ประมาณ 5 มิลลิเมตร ร่วงเร็ว ดอกเพศผู้ขนาด 0.7-1 มิลลิเมตร สีเหลืองอ่อน ออกเป็นช่อยาว 1-1.9 เชนติเมตร ออกเป็น กลุ่มแน่น มี 8-10 ดอก ตลอดทั้งช่อ ออก เป็นช่อ 2-7 ช่อ อยู่ด้วยกัน ตามซอกใบ แต่ละดอกไม่มีก้าน กลีบเลี้ยงมี 4 กลีบ นานแฟ่ ยาว 1-1.5 มิลลิเมตร เกสรเพศผู้มี 2 อัน ยาวประมาณ 0.7 มิลลิเมตร ไม่โผล่พ้นกลีบเลี้ยง ไม่มีรังไข่เป็นหม้อน ดอกเพศเมียขนาด 1.8-2.5 มิลลิเมตร ออกเป็นช่อสั้น ยาว 0.2-0.4 เชนติเมตร มีดอกแน่นถึง 5 ดอก ออกเป็นช่อดอก 1-3 ช่อ ตามซอกใบ ดอกมีก้านสั้นมาก กลีบเลี้ยง 4-5 กลีบ แผ่ออก ยาว 0.7-1.2 มิลลิเมตร รังไข่ 2 ช่อง เกลี้ยง ยอดเกสร เพศเมียแยกเป็นจ่ำนลึก ยาวประมาณ 0.5 มิลลิเมตร ผล ขนาด 0.8-1.3 เชนติเมตร สีแดงอมม่วง กลม ปลาย ไม่เป็นจะงอยหรือโคนแคบ เกลี้ยง เปลือกบาง ไม่มีเนื้อ เมื่อแก่ แตกออกเป็น 2 ส่วนเท่ากัน มีแนวก้นและมี แกนกลางมีขันคล้ายเส้นไหม เมล็ดขนาด 6-8 มิลลิเมตร เนื้อสีส้ม พบร้าไว้ในภาคใต้ ทั้งในป่าเดิมและป่ารุ่นสอง ความสูงได้ถึง 500 เมตร มักขึ้นริมน้ำหรือตามชายป่า

ที่มา : ๑. สถาบันวิจัยและพัฒนาป่าไม้ ๒. กรมพัฒนาฯ ๓. มหาสารคาม ๔. จังหวัดสระบุรี

หมายเหตุ : ภาพวิจัยและพัฒนาป่าไม้ สถาบันวิจัยและพัฒนาป่าไม้ จังหวัดสระบุรี

กระท้อน

Sandoricum koetjape (Burm.f.) Merr.

MELIACEAE

รสยา : ฝาดเย็น

ส่วนที่ใช้ : เปลือก ราก ใบ

สรรพคุณ : แก้ไข้รากสามัคคี แก้บิด แก้ไข้ ดับพิษร้อนถอนพิษไข้

ไม้ต้นขนาดใหญ่ สูง 15-30 เมตร เรือนยอดเป็นพุ่มกลมแน่นทึบ แตกกิ่งต้ามปลายกิ่งลุ่ง ลำต้นแบลา โคน มักเป็นพอน เปลือกสีน้ำตาลอ่อนอมชมพู ค่อนข้างเรียบ และแตกล่อนเป็นสะเก็ดใหญ่ๆ เป็นปุ่มปุ่น ใน ประกอบ แบบขนนกมีใบอยู่สามใบ เรียงเวียนสลับ ก้านใบประกอบยาว 6-16 เซนติเมตร ในย่อยคู่ข้างมีก้านยาว 2-8 มิลลิเมตร ส่วนใบย่อยตรงกลางมีก้านยาว 4-6 เซนติเมตร ในย่อยรูปไข่หรือรูปปรี ค่อนข้างกว้าง หรือเกือบกลม กว้าง 5-11 เซนติเมตร ยาว 10-20 เซนติเมตร ปลายแหลมโคนมน โคนใบของใบย่อยคู่ข้างเบี้ยวเล็กน้อย ขอบ เรียบหรือเป็นคลื่นห่าง ๆ ในอ่อนมีขนสีเหลืองอ่อนทั้ง 2 ด้าน จนจะร่วงไปบางเมื่อใบแก่ ใบแก่สีเขียวเข้ม เมื่อจะ ทั้งใบเปลี่ยนเป็นสีแดงอิฐ ชุดดอกแบบช่อแยกแขนง ยาว 4-16 เซนติเมตร ออกรตามจ่ามใบใกล้ปลายกิ่ง มีขน สีเหลืองหัวไว ดอก เสี้กสีเขียวอมเหลือง มีจำนวนมาก กลิ่นหอมอ่อน กลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนติดกันคล้าย รูประฆัง ปลายแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอก 5 กลีบ รูปขอบขนาน ยาว 4-5 มิลลิเมตร แยกกันเป็นอิสระ เกสรเพศ ผู้ยาวประมาณ 3 มิลลิเมตร มี 10 อัน ติดกันเป็นหลอด อับเรณูติดอยู่ภายในหลอด ผลใหญ่ กลมแป้น ฉ่ำน้ำ เส้นผ่านศูนย์กลาง 6-10 เซนติเมตร เปลือกมีขันนุ่ม เนื้อหนานุ่ม มียางสีขาวเล็กน้อย ผลสุกผิวสีเหลืองนวล กลิ่นหอม มี 3-4 เมล็ด เมล็ดมีเนื้อหนาเป็นปุยสี ขาวหุ้ม รสเบรี้ยวน้ำหวาน ขันตามป้าดิบชั้น และป้าดิบแล้ง บนพื้นที่ราบต่ำ และพับขึ้นห่าง ๆ ตามทุบทเข้า จนถึงที่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 800 เมตร ทั่วทุกภาค พบนากทางภาคใต้ อินเดียตอนใต้ ศรีลังกา พม่า ภูมิภาคอินโดจีน และภูมิภาคมาเลเซีย

แหล่งอ้างอิง : http://www.spp.or.th/plants_data/plantdat/meliacea/skoetj_2.htm

ผู้แต่ง : ดร.วิจัยและพัฒนา ภาควิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย

กระบอก

Irvingia malayana Oliv. ex A.W.Benn.

IRVINGIACEAE

รสยา : รสมันร้อน

สวนที่ใช้ : แก่น ลำต้น เปลือกหัน ใบ เนื้อในเมล็ด

สรรพคุณ : บำรุงเส้นเอ็น บำรุงไขข้อ แก้ข้อชา บำรุงไต ข้าพยาธิในห้อง แก้ผื่นคัน แก้ไอ

ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ เป็นไม้ผลัดใบ ทรงเรือนยอดเป็นพุ่มแน่นทึบ มีความสูงของต้นประมาณ 10-30 เมตร ลำต้นเปล่า เปลือกดันมีสีเทาอ่อนปนสีน้ำตาลค่อนข้างเรียบ โคนต้นมักขึ้นเป็นพุพอน ใบเป็นใบเดี่ยวติดเรียงสลับกัน ลักษณะของใบเป็นรูปไข่หรือรูปแฉก รูปขอบมนนานจนถึงรูปใบหอก ในกว้างประมาณ 2-9 เซนติเมตร และยาวประมาณ 8-20 เซนติเมตร เนื้อใบหนาเกลี้ยงทั้งสองด้าน ขอบใบเรียบ โคนใบมนแหลม หรือเว้าเล็กน้อย ขอบเรียวยาวปางปลายใบ ปลายใบแหลมทุ่ง ขอบใบเรียบ มีเส้นแขนงใบประมาณ 8-14 คู่ และมักมีเส้นแขนงปลอมแซมระหว่างกลาก เส้นใบย่อยเป็นแบบขั้นบันได เห็นได้ชัดจากด้านท้องใบ ดอกเป็นช่อตามซอกใบและปลายกิ่ง ดอกมีสีขาวอมเขียวอ่อน มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอก 5 กลีบ มีเกรสรเพศผู้อยู่ 10 อัน ผล เป็นรูปกลมรี หรือค่อนข้างเป็นรูปไข่ ลักษณะแบบเล็กน้อย คล้ายกับผลมะม่วงขนาดเล็ก โดย ผลอ่อนจะมีสีเขียวแต่เมื่อแก่แล้วจะเปลี่ยนเป็นสีเหลือง ในผลมีเมล็ดและมีเนื้อหุ้มเมล็ดหลาย หนึ่ง เมื่อแห้งจะมีร่องในผลระบบราก มีเมล็ด

แหล่งที่มา : ที่ปรึกษา, โฆษณา สถาบันวิจัยศาสตร์ชั้น 3 (Mo-Z) ที่มาที่มา : อนุวัติการรับถ่ายเผยแพร่ที่พับลิชเชิง ข้าวสาร (มหาชน), 2561: 880 หน้า
ภาษาไทย : ที่ปรึกษาและพนักงานศูนย์รวมทุกงานแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กระเบาขน

Hydnocarpus macrocarpa (Bedd.) Warb. subsp. *burmanica* Sleumer

ACHARIACEAE

รสยา : ใน เบื้องยา ผล เม้าเบื้องเม้า เมล็ดมาเบื้องเม้า รากและเนื้อไม้ เม้าเบื้อง

ส่วนที่ใช้ : ใน ผล ผึ่ด รากและเนื้อไม้

สรรพคุณ : ใน แก้พิษบาดแผลสด แก้กลากเกลื่อน ข่าพยาธิbadแผล เมล็ดผล แก้โรคผิวหนัง

แก้โรคเรื้อน มะเร็ง คุกหะราด โรคที่มีตัว รากและเนื้อไม้ แก้โรคผิวหนังด่าง ๆ ดับพิษหังปวง

เมล็ด ใช้หุงเป็นน้ำมันทาภายนอก พาวย รักษาผดช่วง

กระเบาค่าง

Hydnocarpus castanea Hook. F. & Thomson

ACHARIACEAE

รสยา : เมาเบื้อ

ส่วนที่ใช้ : ใบ ผล ผึ่งด รากและเนื้อไม้

สรรพคุณ : ใน เมาเบื้อ แก้พิษบาดแผลสด แก้กากลาภเกลื่อน ข่าพยาธิ ผล เมาเบื้อยัน แก้โรคผิวนัง โรคที่มีตัว ใช้หุงเป็นน้ำปั้นทาภายนอก ทำผนัง รักษาโรคผดผื่น รากและเนื้อไม้ เมาเบื้อ ข่าพยาธิ ผิวนังต่าง ๆ

ไม้ต้นขนาดกลาง สูง 10-20 เมตร ลำต้นเปلا ใบเดี่ยวเรียงสลับ รูปใบหอกแกมนูรูปไข่ หรือรูปขอบขนาน ปลายสอสปราย โคนสอบหรือมน เบี้ยวเล็กน้อย ขอบเรียบ เส้นแขนงใบ และเส้นใบย่อยเห็นได้ชัดทางด้านล่าง ดอกแยกเพศ อยู่ต่างต้น ดอกเพศผู้ออกเดี่ยวๆ ตามจ่ามใบ ก้านห้อมมาก ก้านเลี้ยง 5 ก้าน มีขันอ่อนนุ่มทั้ง 2 ด้าน ก้านดอก 5 ก้าน สีชมพู เกสรเพศผู้ 5 อัน ดอกเพศเมียออกเป็นช่อสั้นๆ ตามจ่ามใบ ก้านเลี้ยงและก้าน ดอกเหมือนกับดอกเพศผู้ เกสรเพศผู้มีส่วนบูรรณ์ 5 อัน ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น 5 แยก รังไข่รูปไข่หรือรูปไข่ ก้าน มีขันสั้นๆ ผลกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 8-12 เซนติเมตร ผิวเรียบ เปล็อกแข็ง มีขันหรือเกล็ดสีน้ำตาล มี 30-50 เมล็ด อัดกันแน่น เมล็ดรูปไข่ เบี้ยว ปลายทั้ง 2 ข้างมน พบรตามป่าดิบแล้ง ป่าบึงน้ำจืดและตามริมน้ำ น้ำมันที่บีบได้จากเมล็ดเรียกว่า น้ำมันกระเบา (*Chaulmoogra oil* หรือ *Hydnocarpus oil*) มีส่วนประกอบ ส่วนใหญ่เป็น *chaulmoogric acid* และ *hydnocarpic acid* น้ำมันกระเบานำมาใช้รักษาโรคเรื้อน และโรคผิว หนังอย่างอื่นอีก เช่น โรคเรื้อนกวาง ทิต นอกจากนี้ ยังใช้แก้อาการปวดบวมตามข้อ เนื้อผลกินได้

กระเบาน้อย

Hydnocarpus nanus King

ACHARIACEAE

ร腴า : ในเบื้องมา ผลรสมยาเบื่อมัน เมล็ดรสมยาเบื่อมัน

ส่วนที่ใช้ : ราก และเนื้อไม้ รสมยาเบื้อ

สรรพคุณ : ใน แก้พิษบาดแผลสด แก้กลากเกลี้ยวน ผล แก้โรคผิวหนัง เมล็ดใช้หุงเป็นน้ำมันทา ภายนอก หาผูม รักษาระมะร่วง รากและเนื้อไม้ แก้โรคผิวหนังต่าง ๆ รักษาแพลง กดเส้นจะเป็นพิษ ดับพิษหั้งปวง

ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก สูงถึง 6 เมตร มักมีลำต้นเดียว เปลือกสีครีมถึงเทาเข้ม เกลี้ยง เปลือกในสีขาว มีเส้นใย ใบรูปไข่แคบถึงรูปใบหอกแกมขอบนาน กว้าง 2-4 เซนติเมตร ยาว 7-12 เซนติเมตร ปลายเรียวแหลม โถงเล็กน้อยใกล้ยอด โคนเบี้ยวชัด แหลมหรือกลม ขอบจักซี่ฟันดีน ยอดอ่อนมีขนยาวสีสนิม ในแก่งบาง มีขันอย่างน้อยบนเส้นใบ บางครั้งเกือบเกลี้ยง เส้นใบ 5-8 คู่ โถงเชื่อมกันเป็นวงไคลขอบ บุบชัดด้านล่าง เส้นใบย่อย ค่อนข้างเป็นขั้นบันได ก้านใบยาว 0.3-0.8 เซนติเมตร มีขัน หุบใบยาว 5-7 มิลลิเมตร ค่อนข้างติดทน ดอกเล็กสีขาว ออกเดี่ยวหรือเป็นช่อ มีดอกน้อย ออกเหนือซอกใบ 2-3 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยงกลม 5 กลีบ ขนาดประมาณ 2 มิลลิเมตร ค่อนข้างเกลี้ยง กลีบดอก 5 กลีบ ยาว 1.5 มิลลิเมตร รูปขอบนาน

กริมเปา

Aporosa microstachya (Tul.) Mull. Arg.

PHYLLANTHACEAE

รสชาติ : จีด เวียน ชา

ส่วนที่ใช้ : หั้ง ๕

สรรพคุณ : บำรุงร่างกาย บำรุงกำลัง แก้อ่อนเพลีย

กอกเขา

Dacryodes rostrata (Blume) H.J.Lam

BURSERACEAE

รสยา : ฝาดเย็นเปรี้ยว

ส่วนที่ใช้ : เปลือกดัน

สรรพคุณ : ดับพิษกาก แก้ร้อนในอย่างแรง แก้ลังหอง แก้ปอดหวาน แก้สะอิก

ไม้ต้น ไม่ผลัดใบ สูงถึง 28 เมตร เรือนยอดแคบแน่น โคนดันมีทุพอนสัน เปลือก สีครีมถึงน้ำตาลอ่อนเทา แตกเป็นแผ่นและเกล็ด มียางคำแมม เปลือกในสีชมพูถึงแดงเข้ม พับบ้างสือกเหลือง สีจะค่ายฯ ชีดลงเป็นสี ส้มอ่อนเมื่อเข้าใกล้เนื้อไม้ มียางใสหรือสีขาวแทรกอยู่ ใน มีใบย่อย 3-6 คู่ รูปไข่ถึงขอบขนานแกมรี กว้าง 3-8(10) เซนติเมตร ยาว 7-18(25) เซนติเมตร ปลายแหลมเป็นติ่งเรียวยาว 1-2 เซนติเมตร โคนรูปลิ่มหรือกลม เปี้ยว เนื้อบางแต่แข็ง สีเขียวเข้มด้านบน ด้านล่างสีเขียว เกลี้ยง ใบแห้งสิน้ำตาลอกรแดงหรือน้ำตาล เส้นกลาง ในบุนทั้งสองด้าน เส้นใบ 7-14 คู่ ค่อนข้างตรงแล้วโค้งที่ใกล้ขอบ นูนด้านล่าง เส้นใบย่อยเป็นร่องแหลมเอียง บุนทั้งสองด้าน บางที่ทับปลายสุดมีต่อมเล็ก ก้านใบย่อยอ่อนเล็ก ยาว 1-3 เซนติเมตร (ใบปลายยาวถึง 5 เซนติเมตร) บวมที่ปลายทั้งสองด้าน ก้านช่อใบยาว 6-18 เซนติเมตร สือกน้ำตาล มักบวมและแบนที่โคน ตามข้อบวม กิ่งเล็กถึงหนา (เส้นผ่านศูนย์กลางยาว 4-10 มิลลิเมตร) สิน้ำตาลเข้ม เกลี้ยง ยกเว้นปลาย ดอก ขนาด 4-6 มิลลิเมตร สีขาวอมเขียว เป็นช่อสั้นแทรกแขนงยาวถึง 35 เซนติเมตร ตามซอกใบใกล้ปลายกิ่งหรือเป็นกลุ่มใกล้ปลายยอด มีขันแล้วเกลี้ยง กลีบเลี้ยงและกลีบดอกรมีขันทั้งสองด้าน ดอกเพศผู้ขนาด 1.2 เซนติเมตร กลีบเลี้ยง ยาว 2 มิลลิเมตร เกสรเพศผู้ไม่เท่ากัน อันที่ติดตรงกับกลีบเลี้ยง 3 อัน จะยาวกว่าอีก 3 อัน ที่ติดอยู่บนฐาน ฐานดอก คล้ายนูนจักดัน 6 ฟู เกสรเพศเมียเป็นหมันลดรูป ดอกเพศเมียมีกลีบเลี้ยงยาว 1.5-2 มิลลิเมตร รูปถ้วยจักดัน 6 ฟู ผล รูปไข่ถึงขอบขนาน กว้าง 0.7-1.8 เซนติเมตร ยาว 1.8-3.5 เซนติเมตร ปลายทุ่มหรือ แหลมเปี้ยว แก่สีเหลืองถึงสีดำอมม่วง ส่วนของดอกค่อนข้างติดทน ค่อนข้างเป็นสามเหลี่ยมๆเมื่อตัดขวาง มีขันสิน้ำตาลโดยเฉพาะใกล้ปลาย กลีบเลี้ยง 2 เซนติเมตร คล้ายจานรองถ้วย จัก 3 ฟู พับในปีดิบ สูง 400 เมตร ที่ จ.ระนอง สตูล

สถานที่ : ใหม่เขตฯ วัดหนองหิน หมู่ 8 บ้านหิน บ้านอีสานหิน ก่อสร้างศาลา ขนาด ไม้บานกาให้ เสีย - พื้นที่ที่ 1 กรุงเทพฯ โครงการจัดพืชที่กบไฟ. 2558. 768 หน้า: ภาพประกอบ
ภาพประกอบจาก ที่นี่เป็นข้อมูลและภาพจากนักวิชาการและนักเรียนที่สนใจเรียนรู้เรื่องราวของประเทศไทย จัดทำโดยครุภารกิจร่วมกัน

ก่อขี้รัว

Lithocarpus falconeri (Kurz) Rehder

FAGACEAE

รสยา : หวาน มัน จีด

ส่วนที่ใช้ : ราก เปลือกต้น แกน

สรรพคุณ : บำรุงกำลัง แก้อ่อนเพลีย บำรุงหัวใจ

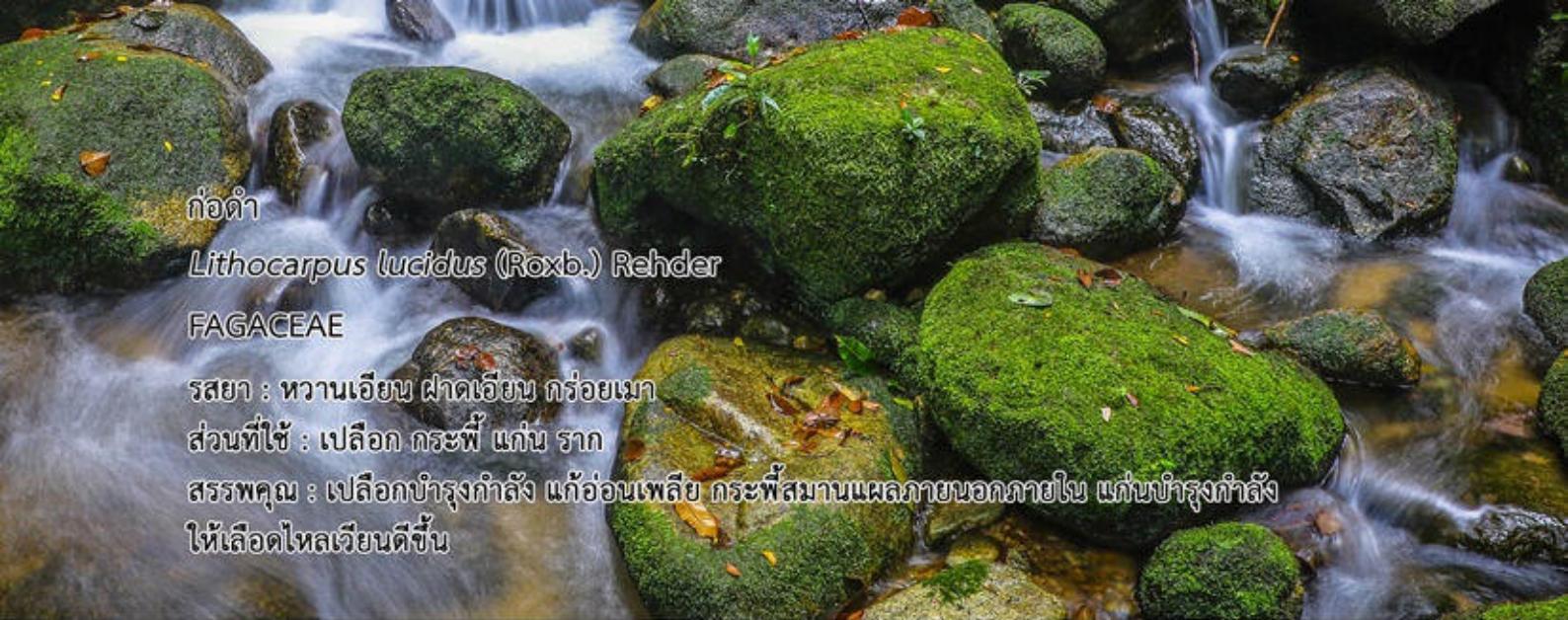

ไม้ต้นขนาดเล็กถึงกลาง สูง 7-20 เมตร อาจพบเป็นไม้เล็กๆ ในป่าละเม้าะ เปลือก สีครีมอมเทาอ่อนถึงน้ำตาลเรียบถึงเป็นเกล็ด หรือแตกบาง เปลือกในสีเหลืองถึงน้ำตาลอ่อนล้มล้ม ใน กว้าง 4-7 เซนติเมตร ยาว 14-24 เซนติเมตร ในต้นที่ยังอ่อนรูปขอบนานแกมรีถึงไข่กลับหรือใบหอกกลับ ปลายเรียวแหลมหรือแหลมสั้น โคนรูปถิ่ม ใบแก่นเนื้อคล้ายแผ่นหนังบาง สีเขียวเข้มเป็นมันด้านบน ด้านล่างสีเขียวอมเทาอ่อน เกลี้ยง เส้นใบ 10-16 คู่ ขนาดกัน โคง และค่อนข้างเชื่อมกันใกล้ชوب เป็นร่องด้านบน นูนมากด้านล่าง เส้นใบอยู่รูปขั้นบันได เทียนชัดด้านล่าง ก้านใบค่อนข้างใหญ่ ยาว 0.8-1.2 เซนติเมตร เกลี้ยง หูใบรูปแฉบแคบกว้างประมาณ 2 มิลลิเมตร ยาว 15-20 มิลลิเมตร ผล กว้าง 1.5-2 เซนติเมตร (รวม กากหุ้มผล) ยาว 2-3 เซนติเมตร ออกเป็นช่อเรียวยาว 12-18 เซนติเมตร ก้านผลใหญ่ ยาวน้อยกว่า 0.5 เซนติเมตร อุดเดี่ยวและห่างกัน หรือพับน้อยเป็นกลุ่ม 2-3 ผล กากหุ้มผลคล้ายจานรองถ้วย ขอบเป็นคลื่น หรือโคงหุ้มประมาณ 1/4 ของผล บางแข็ง มีเกล็ดรูปสามเหลี่ยมเล็กซ้อนกัน หรือเชื่อมกันเป็นวงไม้ชัดไปยังโคน มีขนสีน้ำตาลอ่อนเหลืองหรือสีสนิมถึงน้ำตาลเข้ม แน่น แกมไม่แตกตัว ผล กว้าง 1.5-2 เซนติเมตร ยาว 2-2.5 เซนติเมตร รูปไข่ ปลายมียอดคล้ายหัวนมโคนกลม มีรอยแพลงเป็นโคง เส้นผ่านศูนย์กลาง 0.7-1 เซนติเมตร เมื่ออ่อนมีน้ำ เกลี้ยงและสีน้ำตาล มันเมื่อแก่พับหัวไว้ในภาคใต้ ในป่าที่ต่ำสูงถึง 200 เมตร มักพบตามสันเขาใกล้น้ำ

ที่มาอ้างอิง : ไชยรงค์ ภราดร์ นรรดา ลิกิติสุนทร กล้องถ่ายภาพมือถือ, ไม้ป่าภาคใต้ - พืช蕨蕨 ที่ ๑๒ กรุงเทพฯ : โครงการจัดทำพืชป่าฯ. ๒๕๕๙, ๗๙๒ หน้า.

ภาพประกอบ : ที่มาขอรับอนุญาตจากนักวิชาการและสถาบันวิจัยร่วมกับมหาวิทยาลัยแม่โจฬ จังหวัดอุบลราชธานี

ก่อคำ

Lithocarpus lucidus (Roxb.) Rehder

FAGACEAE

รสยา : หวานเย็น ฝาดเย็น กร่อยเน่า

ส่วนที่ใช้ : เปลือก กระพี้ แก่น ราก

สรรพคุณ : เปลือกบำรุงกำลัง แก้อ่อนเพลีย กระพี้สามารถผลภายนอกภายใน แก่นบำรุงกำลัง ให้เลือดไหลเวียนดีขึ้น

ไม้ต้น สูงได้ถึง 15 เมตร ในรูปขอบนานหรือแกรนรูปไข่กลับ ยาว 7-15 เซนติเมตร ก้านใบยาว 0.5-1 เซนติเมตร ช่อดอกยาว 9-20 เซนติเมตร ผลรูปไข่กว้าง กว้าง 3-4 เซนติเมตร สูง 2-2.5 เซนติเมตร รวมกับโคนแบบ ปลายรูปกรวย ผิวมีนวล กาบ หุ้มผลเฉพาะช่วงโคน เกล็ดเชื่อมติดกันเรียงเป็นชั้น หรือ 5-7 วง พับที่อินเดีย พม่า และภูมิภาคมาเลเซีย ในไทยพบทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ที่ จังหวัดจันทบุรี และภาคใต้ที่ จังหวัดสงขลา นราธิวาส ขึ้นตามป่าดิบชื้น ความสูงระดับต่ำ ชื่อพ้อง *Quercus lucidus* Roxb.

แหล่งที่มา : [http://www.dnp.go.th/botany/detail.aspx?wordnameSci=Lithocarpus0lucidus0\(Roxb.\)0Rehder](http://www.dnp.go.th/botany/detail.aspx?wordnameSci=Lithocarpus0lucidus0(Roxb.)0Rehder)

แหล่งที่มา : [http://www.dnp.go.th/botany/detail.aspx?wordnameSci=Lithocarpus0lucidus0\(Roxb.\)0Rehder](http://www.dnp.go.th/botany/detail.aspx?wordnameSci=Lithocarpus0lucidus0(Roxb.)0Rehder)

ภาพ : ศูนย์วิจัยและพัฒนาวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ก่อหลับเต้าปูน

Lithocarpus sundaeicus (Blume) Rehder

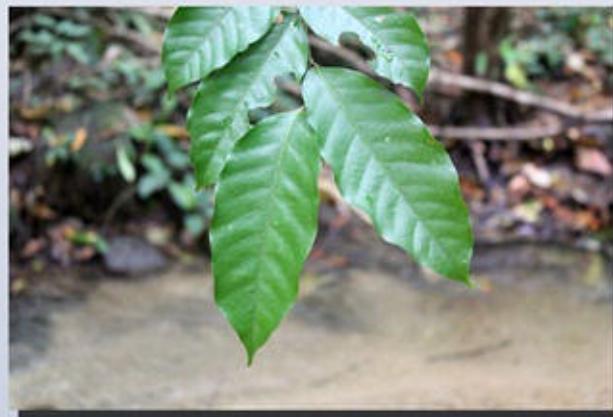
FAGACEAE

รสชาติ : น้ำ

ส่วนที่ใช้ : เปลือกตัน

สรรพคุณ : บำรุงกำลัง

ไม้ต้น เปลือกตันสีเทาอ่อน แตกเป็นร่องเล็กตามยาว เปลือกในสัน้ำตาลอมขมพุ มีสันแข็งตามยาว กดเนื้อไม้เนื้อไม้สัน้ำตาลอ่อนหรือสีเหลืองอ่อน ใน รูปขอบนานหรือรูปรี โคนใบมนและเบี้ยวเล็กน้อย ปลาย ใน แหลมเรียวแหลมถึงยาวคล้ายทาง ขอบเรียบ ใบอ่อนและยอดอ่อนมีน้ำมันสีคล้ำเคลือบผิว กาบทุ่มผล รูปจาน รองหุ่มหรือร่องรับเฉพาะที่โคนผล ผิวกาบเป็นเกล็ด ติดเรียงสลับ ผิวเกล็ดด้านในติดแน่นกับกาบ ผล รูปกรวย คว่ำหรือรูปปีกกว้าง

ที่มา : ดร.สมชาย ภูมิธรรม, นักวาระ สันติ, ชุมนา เทพนา, อุบลราชธานี พิริยะดา, โภนนิศา แสงอรุณ, ทักษิรา ภู่ญา, นานา ลักษณ์ และ อรุณรัตน์ ใจดี

ภาพถ่ายโดย นายนรชัย ธรรมชาติ ครุฑพ : สำนักอนุรักษ์ธรรมชาติ, 2558, 314 หน้า

ภาพประกอบ : <https://www.flickr.com/photos/weefoong/10980462044/in/album-72157637921873025/>

ไฟล์ : หน้ารักษาพืชและการอนุรักษ์ธรรมชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ກະທັງບນ

Litsea tomentosa Blume

LAURACEAE

ରତ୍ନୀ : ଶୁଖ

ส่วนที่ใช้ : เปลือกตัน

สรรพคุณ : ดับพิษได ขับปัสสาวะ แก้เนื้อหัวใจ แก้ปวดนิดลูก แก้ฟกช้ำ แก้ปวดตามกล้ามเนื้อ

ไม้ดันเล็ก สูงได้ถึง 8 เมตร กิ่งอ่อนมีขนแน่น ใน กว้าง 7.5-1.6 เซนติเมตร ยาว 15-30 เซนติเมตร รูปไข่กลับปลายแหลม โคนรูปลิ่ม มีขนแน่นบนเส้นกลางใบด้านบน มีนวลดำมีขนแน่นด้านล่าง เส้นกลางใบและเส้นใบเป็นร่องด้านบน เส้นใบ 11-16 คู่ ช่อดอกออกตามลำด้าน เกลี้ยง มี 5-6 ดอกต่อ 1 ช่อชั่รีม พับตามป่าที่ถูก рубกวน จังหวัดนครศรีธรรมราช

กะท้าปีนัง

Litsea penangiana Hook.f.

LAURACEAE

รสยา : กร่อย

ส่วนที่ใช้ : ราก, ใบ

สรรพคุณ : แก้ไข้ด้าวเรือง แก้ไข้จ้ำวอนเพลีย

กัดลึ้นดงใบใหญ่

Walsura pinnata Hassk.

MELIACEAE

รสชาติ : ร้อน สุขุม เย็น

ส่วนที่ใช้ : ใบ เปลือก ราก

สรรพคุณ : ใบบำรุงธาตุให้ดีขึ้น รากแก้ร้อนในท้อง แก้ไข้เผือธาตุ

กาบว้อย

Santiria laevigata Blume

BURSERACEAE

รสยา : ขม ร้อน

ส่วนที่ใช้ : หั้ง ๕

สรรพคุณ : แก้ไข้มาลาเรีย ให้จับสัน

ไม้ต้นไม่ผลัดใบ สูงถึง 40 เมตร โคนมีพุพอน เปลือก สิน้ำตาลอมส้มอ่อนถึงน้ำตาลอมเทา แตกเป็นแผ่นหรือสะเก็ด เปลือกในเป็นชั้นสีขาวมุ่งล้มส้มถึงน้ำตาลอมแดง มียางใสหรือสีครีม มีกลิ่นหอม ในใบย่อย 2-5 คู่ รูปไข่ถึงขอบนานแกรนต์ กว้าง 2-6(8) เซนติเมตร ยาว 5-16(26) เซนติเมตร ปลายเรียวแหลมสั้น โคนกลมหรือรูปลิ่มเบี้ยว เกลี้ยง ในแห้งสิน้ำตาลอมเทาหรือน้ำตาลเข้ม เส้นกลางใบมุนด้านบน เส้นใบ 10-18 คู่ ทำมุ 70-90 องศา โค้งและเชื่อมเป็นวงไกลักษณะใน เส้นใบย่อยเป็นร่องแหลมเอี้ยด เที่ยงชัดด้านล่าง ก้านใบ ยอดยาว 1 เซนติเมตร ค่อนข้างใหญ่แนบ ด้านบนเป็นร่อง บวมที่ปลายหัวสองด้าน ก้านช่อใบใหญ่ ยาวถึง 15 เซนติเมตร ด้านบนแบบและเป็นร่อง โคนบวมชัด กิ่งใหญ่ เกลี้ยงหรือมีขันเมื่ออ่อน ปลายมียาง ดอก ขนาด 0.5 เซนติเมตร สีเขียวอ่อนหรือออกขาว เกลี้ยง ออกเป็นช่อแต่แข็งยาวถึง 30 เซนติเมตร ตามซอกใบ กลีบ เลี้ยงยาว 1 มิลลิเมตร โคนเชื่อมกัน กลีบดอกกว้าง 2 มิลลิเมตร โคนแคบ ดอกเพศผู้มีเกราะเหศผู้ 6 อัน ติดรอบ ฐานฐานดอก นุ่ม เกราะเหศเมียเป็นหมันเล็กมาก ผล กลมเบี้ยวหรือรูปไข่ ขนาด 1.2-1.8 เซนติเมตร แบบด้านเดียว ยอดเกราะเหศเมียติดห่างจากกึ่งกลางผล สีเขียวอมเทา เปลี่ยนเป็นสีน้ำเงินดำเมื่อแก่ พับในป่าดิบที่ต่ำ ป่าพรุ หรือตามริมน้ำในป่าดิบ-ป่าไฝ สูงถึง 600 เมตร ที่ จ.ชุมพร ระนอง สตูล นราธิวาส

ข้อมูลจาก : กรมobot, เว็บอน พินหา ลิขิติวนาร กองการค้า จราชนครุ น้ำป่ามาให้ เนม – พืชพาร์ทที่ 1-กรุงเทพฯ โครงการจัดพืชภาคใต้ 2558: 768 หน้า ภาพประกอบ
จากนักอนุรักษ์ สถาบันวิทยาศาสตร์แห่งชาติ สำนักวิทยาศาสตร์พืช มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กุญแจ

Scolopia spinosa (Roxb.) Warb.

SALICACEAE

รสยา : ร้อน กร่อย จีด

ส่วนที่ใช้ : ราก,เปลือก

สรรพคุณ : บำรุงกำลัง บำรุงกำหนด

ไม้ต้น ไม่ผลัดใบ สูงได้ถึง 20 เมตร มีหนามแหลมแตกแขนง ยาวได้ถึง 7 เซนติเมตร โดยเฉพาะบนกิ่งอ่อนและต้นที่เพิ่งแตกจากหัวอ่อน เป็นร่อง สีเทาอ่อนถึงน้ำตาลอ่อนแดง เกลี้ยงหรือแตกเป็นแผ่นดิน หรือเป็นรอยของช่องอากาศ เล็กๆ เป็นร่องในสีครีมถึงน้ำตาลอ่อนหรือสีแดง ในเดียว ออกเวียนสลับ รูปไข่แคบถึงรูปขอบขนานแกรมร กว้าง 3-5 เซนติเมตร ยาว 7-11 เซนติเมตร พับบ้างกว้างได้ถึง 8 เซนติเมตร ยาวได้ถึง 18 เซนติเมตร ปลายเรียวทู่ โคนสอบรูปลิ่ม หรือค่อนข้างกลม ขอบเรียบหรือเป็นต่อมซึ่ฟันห่าง ในอ่อนสีแดงอ่อน ใบแก่คล้ายหนังบาง มันด้านบน เกลี้ยงทั้งสองด้าน มีต่อม 1 คู่ที่โคนก้านใบหรือที่ปลายก้านใบ เส้นใบ 1 เส้นออกจากโคนใบ และเส้นใบข้าง 4-6 คู่ ค่อนข้างมนุนด้านบน เส้นใบคู่สุดท้ายยาวใบถึงครึ่งของใบ และเห็นชัดพอๆ กับเส้นกลางใบ ก้านใบยาว 0.6-1.2 เซนติเมตร เกลี้ยง โคนและปลายไม่บวม ทูใบเล็ก ร่วงเร็ว ดอกสีขาวหรือครีม สมburณ์เพศ ออกเป็นช่อไม่แตกแขนง ยาว 2-8 เซนติเมตร ที่ซอกใบใกล้ปลายกิ่ง มีขนละเอียด สีเทาอ่อนหรือออกเหลือง ก้านดอกยาว 6-11 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยง 5-7 กลีบ ยาว 2.5-4 มิลลิเมตร โคนเชื่อมกัน กลีบดอก 5-7 กลีบ ยาว 3-5 มิลลิเมตร โคนเชื่อมกัน เกลี้ยง ยกเว้นขอบ ด้านในไม่มีต่อมงานดอก เกสรเพศผู้ จำนวนมาก แยกกัน รังไชรูปแจกน ก้านเกสรเพศเมียเล็ก ยาว 4-6 มิลลิเมตร ผล รูปไข่หรือรี ยาว 1.7-2.5 เซนติเมตร สีเขียวเทา แก่สีน้ำตาลอ่อนม่วง มีก้านเกสรเพศเมียที่ปลาย โคนมีดอกลงเหลืออยู่ เนื้อเหนียว แก่ไม่แตก มีประมาณ 6 เมล็ด สีแดง ไม่มีเนื้อ พับในปิดดับและป้าผลัดใบไปร่วง เข้าทินปูน จ.ชุมพรถึงสตูล

แหล่งกำเนิด : ภาคใต้, ภาคกลาง ไม่ป่ามากที่ เมฆ 3 (Mo 2). ที่ตั้งที่พำนัก : อวนหัวพันธุ์เมืองพัทลุงชั่ว จ.กาญจนบุรี (มหานา), 2561, 880 หมู่ 1
สภาพการเจริญ : พบว่าอยู่ในพืชป่าธรรมชาติ ที่ทางการอนุรักษ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

แก้ว

Murraya paniculata (L.) Jack

RUTACEAE

รสยา : จิตmomมัน หวานเล็กน้อย

ส่วนที่ใช้ : ราก กระพี้ ดอก

สรรพคุณ : ขับปัสสาวะ บำรุงโลหิตสดรี บำรุงหัวใจ

ไม้ทุ่มหรือไม้ต้นเล็ก ไม่ผลัดใบ สูงได้ถึง 10 เมตร ไม่มีหนาม เปลือก สีครีมหรือน้ำตาลอ่อน เเรียบหรือแตกเป็นแผ่นบาง เปลือกชั้นในสีเหลืองสด ใน ยาว 8-17 เซนติเมตร ออกสลับใบประกอบแบบขน นกปลายคี่ มีใบย่อย 2-3(4) คู่ ออกสลับกัน กว้าง 2-4 เซนติเมตร ยาว 3-7 เซนติเมตร ใบบนสุดใหญ่ที่สุด รูปไข่ถึงรีหรือสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ขอบนานแกมน้ำเงิน ปลายแหลมหรือเรียวแหลม (ยอดทุ่มหรือกลม) ขอบเรียบ หรือเป็นจักซี่พิงกลมเล็กๆ สีเขียวเข้มเป็นมันด้านบน เกลี้ยงทั้งสองด้าน เมื่อขยี้ไปเม็กลิน เส้นใบ 5-8 คู่ อาจหรือเป็นแองเล็กน้อยด้านบน ก้านใบย่อยยาวประมาณ 0.5 เซนติเมตร ดอก นานเด่น สีขาว สมบูรณ์เพศ กลิ่นหอมมาก ออกเป็นช่อแน่น ที่ปลายกิ่งหรือจ่ำใบบาน ดอก ก้านดอกยาว 2-9 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยง ปลาย จักเป็นแกรุรูปสามเหลี่ยมลึก 5 แฉก ยาว 1-2 มิลลิเมตร ติดทนในผล กลีบเลี้ยง 5 กลีบ แยกกัน ยาว 1.2-1.8 เซนติเมตร การออกถึงโคงลง ช้อนกัน ในตากอก เกสรเพศผู้มี 10 อัน แยกกัน ยาวได้ถึง 12 มิลลิเมตร (สั้นกว่ากลีบดอก) ไม่เท่ากัน สั้นยาวสลับกันอันเรียงเล็ก รูปไข่ ก้านชูอับเรณูเล็กเรียว โคนกว้าง ก้านเกสร เพศเมีย ยาวได้ถึง 10 มิลลิเมตร ก้านเกสรเพศเมียใหญ่จัก 2 พู ผลขนาด 1-1.5 เซนติเมตร ทรงรีแกมรูปไข่ ยอดแหลมสั้นหรือทุ่ง สุกสีส้มถึงแดงสด เเรียบหรือมีปุ่มเล็กๆ (จุดต่อม) คล้ายหนัง แกมเมื่อง ภายนอกมีเนื้อ เมล็ด 1-2 เมล็ด มีขน พับน้อยบนเข้าหากัน แลบปูก็งผลัดใบที่ต่ำ ปลูกกันมากเป็นไม้ประดับ ดอกบานตอนเย็นมัก ออกระยะพรั่งเต็มต้น ต้นที่ปลูกบางที่แยกเป็น *M. Exotica* แตกต่างจากพอร์มที่เป็นไม้ป่าที่มีอยู่รูปไข่กลับ เล็กกว่า ส่วนมากกว้างประมาณ 2.5 เซนติเมตร ยาวประมาณ 4 เซนติเมตร ปลายทุ่งกว่า ผลรูปไข่กว้าง พันธุ์ปลูก หลายพันธุ์มีลักษณะที่เป็นของไม้ป่า โดยใบย่อยปลายเป็นทางยาวและผลปลายแหลม *M.exotica* เป็นไม้พื้น เมืองของจีน ไม่พบขึ้นเป็นไม้ป่าในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ที่ตั้ง : ภาคเหนือ, ภาคกลาง, ภาคใต้ แม่น้ำแม่ข่าย แม่น้ำป่าสัก (Mo-Z) ที่ตั้ง : อุบลราชธานี หนองคาย ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ บุรีรัมย์ มหาสารคาม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

แก้วดง

Reinwardtiodendron humile (Hassk.) Mabb.

MELIACEAE

รสยา : ฝาดอมขมเล็กน้อย หวานอมมันเล็กน้อย

ส่วนที่ใช้ : เปลือก ราก

สรรพคุณ : สมานแผล ช้ำเขื้อ บำรุงข้อกระดูก

ไม้ต้นขนาดกลาง ไม่ผลัดใบ สูงได้ถึง 27 เมตร โคนต้นเป็นร่องและมีพุพอน เปลือก สีน้ำตาลอ่อน เรียบถึงมีเกล็ดเป็นย้อมๆเปลือกในสีเหลืองอ่อน ใน ยาว 12-20 เซนติเมตร ใบประกอบแบบขนนกยอดคู่ ในบุ่ยอย 2-3(4) คู่ ออกกิ่งตรงข้าม กว้าง 2.5-5 เซนติเมตร ยาว 7-13 เซนติเมตร ในบุ่นใหญ่สุด และเห็นเป็นใบปลาย รูปรีงไข่กลับ ปลายเรียวแหลม โคนรูปลิม เบี้ยวเล็กน้อย เนื้อคล้ายหนังบาง เกลี้ยงและเป็นมันทั้งสองด้าน ไม่มีตุ่มใบ เผาบนเส้นกลางใบ ด้านล่างไม่มี nerva ไม่มีต่อม เส้นใบ 15-20(30) คู่ ขนาดกัน ทำมุม แคบและค่อนข้างตรงไปถึงใกล้ขอบใบ มีเส้นใบสั้นแซม บุ่นทั้งสองด้าน เส้นใบอยู่ย่นกันกับเส้นใบข้าง และเห็น ชัดเกือบท่าๆ กัน ก้านใบอยู่ย่าวยะรำ 0.5 เซนติเมตร เป็นร่องด้านบนโคนป่องเล็กน้อย ก้านช่อใบยาว 2-4 เซนติเมตร กิ่งสีน้ำตาลเข้ม เกลี้ยง ยกเว้นที่ปลายดอก ดอกสมบูรณ์เพศ ออกเป็นช่อแตกแขนงแคบ ยาว 3-10(15) เซนติเมตร ตามซอกใบหรือเหนือซอกใบเล็กน้อย มักอยู่เป็นกลุ่ม ไม่มีก้านดอกย่อย กลีบเลี้ยงยาว 1-2 มิลลิเมตร จักลักษณะ 5 ฟู ช้อนกันในติดกัน มีขนาดตามขอบ กลีบดอก 5 กลีบ ยาวถึง 2.5 มิลลิเมตร รูปไข่ถึงไข่กลับ แยกจากกัน แต่โคนเชื่อมติดกับหลอดเกรสรเพศเมีย หลอดเกรสรเพศเมียกลม ขอบเป็นคลื่นหรือชี้พัน อับเรณุ 10 อัน เรียง 2 วง วงบน 5 อัน โผล่พ้นปากหลอดเล็กน้อยติดสลับกัน 5 อันล่างที่อยู่ในหลอด ไม่มีฐานฐานดอกรังไจ 5 ช่อง ก้านเกรสรเพศเมียสั้น มียอดเกรสรเพศเมียกลมหรือจักเป็นพุ่มเล็กน้อย ผล ยาวได้ถึง 5 เซนติเมตร รูปไข่กลับ หรือคล้ายผลมะเดื่อปลายปุ่ม มีขันสั้น สีเหลืองແเน่น แกมไม่แตก เมล็ด 1-2(5) มีเนื้อเล็กน้อย พับน้อยในปาดิบที่ ค่อนข้างสมบูรณ์ สูงได้ถึง 800 เมตร จังหวัดพัทลุง สงขลา

ที่มาอ้างอิง : สถาบัน การพัฒนารัฐวิสาหกิจ สำนักงานพัฒนาชุมชน นักวิชาการได้เผยแพร่ – พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ โครงการจัดพิมพ์คู่ไป. 2559, 792 หน้า: ภาคใต้ตอนใต้ ภาคตะวันออกเฉียงใต้ ภาคกลาง ภาคใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขบุนปาน

Artocarpus rigidus subsp. *asperulus* (Gagnep.) F.M.Jarrett

MORACEAE

รสยา : ใบรสเผ็ด แก่น-ราก รสหวาน ชุ่มคอ

ส่วนที่ใช้ : ใบ แก่น ราก

สรรพคุณ : ใบ บดโดยแพลงท์มีหนอง แก่นและรากบำรุงโลหิต แก้ก้านโรค ขับพยาธิ ระงับประสาท
ต้มน้ำดื่มแก้ห้องเสีย

ขันทองพญาบาน

Suregada multiflorum (A.Juss.) Baill.

MORACEAE

รสยา : เมาเบื้อ

ส่วนที่ใช้ : ราก กระเพี้ย

สรรพคุณ : ผ่าเสื่อมตัว ฯ ขันเหงื่อ ถอนพิษไข้

ไม้ต้น สูงไม่เกิน 15 เมตร แยกเพศต่างต้น หูใบเขื่อมติดกันขนาดเล็ก ร่วงเร็ว ใบเรียงเวียนรูปีหรือรูปขอบขนาน ยาว 12-15 เซนติเมตร แผ่นใบมีจุดโปรงแสง ช่องอกแบบช่องกระฉกสัน ๆ ออกตรงข้ามใบ ก้านช่อยาวได้ถึง 1 เซนติเมตร ก้านดอกยาว 4-6 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยง 5 กลีบ เรียงช้อนเหลื่อม รูปี ยาว 3-4 มิลลิเมตร ไม่มีกลีบดอก ฐานฐานดอกเป็นวง มีต่อมกระจาย เกสรเพศผู้จำนวนมาก ยาวเท่า ๆ กลีบเลี้ยง อับเรณูติดด้านหลัง เป็นหมันในดอกเพศเมีย รังไข่ 3 ช่อง แต่ละช่องมีอวุล 1 เม็ด ก้านเกสรเพศเมียสั้น ยอดเกสรแยก 2 แยก ผลสด ผนังขันในแข็ง จักเป็นพูดีน ๆ ยาว 2.5-3.5 เซนติเมตร แตกเป็น 3 ส่วน มีคอริวเมลลา เมล็ดมีเยื่อหุ้มสีขาว พับท่อนเดียว บังคลาเทศ พม่า ภูมิภาคอินโดจีน และคาบสมุทรETY ในไทยพบทุกภาค ขึ้นตามป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง ป่าลະมาะ และชายป่าที่แห้งแล้ง ความสูงไม่เกิน 500 เมตร

ขี้ผึ้ง

Chrysophyllum roxburghii G.Don

SAPOTACEAE

รสยา : เย็น

ส่วนที่ใช้ : ใบ,เปลือก

สรรพคุณ : ดับพิษร้อน ถอนพิษไข้

ไม้ต้นขนาดเล็กถึงกลาง สูงได้ถึง 26 เมตร โคนเป็นร่อง เปลือก สีน้ำตาลอ่อนเทาถึงออกดำเรียบ หรือแตกเป็นร่องตื้น ใน กว้าง 1.5-5 เซนติเมตร ยาว 5-12 เซนติเมตร ออกสลับ ค่อนข้างแบบระนาบเดียว ออกห่างๆ รูปใบหอกแגםขอบมน ปลายเรียวแหลม โคนแหลม ค่อนข้างเป็นรูปลิม เนื้อบางคล้ายกระดาษ ด้านบนเกลี้ยง มีขนสีน้ำตาลอ่อนสัม แล้วเกลี้ยงทั้งสองด้าน (ขนมักติดแน่นบนเส้นใบด้านล่าง) เส้นใบ 12-37 คู่ ตรงและนานกัน เป็นวงและเชื่อมกันเป็นเส้นขอบใบเล็กเรียว เส้นใบย่อยเป็นร่างเหละเอียง/นาน อาจไม่มีหูใบ กิ่งเล็กเรียว กิ่งอ่อนมีขนละเอียดสีสนิม ดอก ออกเป็นกลุ่ม มี 5-45 ดอก ออกตามจ่ามงกุฎ หรือให้ผลใบ ก้านดอกกว้าง 2.5-6 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยง 5 กลีบ กว้าง 1.5 มิลลิเมตร กลีบดอกกว้าง 2.5 มิลลิเมตร ปลายมี 5 พุ เกสรเพศผู้สมบูรณ์ 5 อัน ไม่มีเกสรเพศผู้เป็นหมัน รังไข่มี 5 ช่อง มีขนยอดเกสรเพศเมียเล็กไม่จัดเป็นพุ ผล กลม ขนาด 2.5-3.8 เซนติเมตร เป็นสันตื้น มีขนละเอียดสีทองมีอ่อน สีเขียวสดถึงสีออกเหลืองอ่อน เมื่อสุกเกลี้ยง เมล็ด 1-5 เมล็ด พับปุกทางเหนือของมาเลเซีย ไม่พบในไทย

ที่ตั้งอย่าง : ภาคเหนือ, ตอนบน ไปภาคใต้ เช่น 3 (Mo-Z) กรุงเทพ : อิมรินทร์พันธุ์วนิดพัทศิริชัย จำกัด (มหาชน), 2561, 880 หน้า
ภาคเหนือตอนบน ภาคกลางและภาคใต้ของประเทศไทย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขั้นบัน

Nauclea officinalis (Pierre ex Pit.) Merr. & Chun

RUBIACEAE

รสยา : จีด เมา เบื้อง (เบื้องสีเหลืองอ่อน)

ส่วนที่ใช้ : ราก แก่น กระพี้ เปลือก

สรรพคุณ : เปลือกขับปัสสาวะ แก่นแก้โลหิตเสีย กระพี้บำรุงโลหิต แก้โลหิตจาง

แก้มะเริงเม็ดเลือดขาว

ไม้ต้น ไม่ผลัดใบ สูงได้ถึง 30 เมตร เปลือก สีน้ำตาลอ่อนถึงน้ำตาลงแดงหรือเทาเข้ม เรียบหรือแตกเป็นร่อง ตื้น เปลือกในสีเหลืองถึงส้ม ใน กว้าง 5-14 เซนติเมตร ยาว 10-25 เซนติเมตร ออกตรงข้าม รูปรีถึงรูปไข่กลับ ปลายแหลม โคนแหลมถึงทุ่มหรือกลม เนื้อคล้ายกระดาษหนังถึงหนังบาง เกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบ 4-10 คู่ เป็นร่องด้านบน ก้านใบยาว 0.5-2 เซนติเมตร ตวยอดแบบ หูใบรูปไข่ปลายทู่ กว้างได้ถึง 1.5 เซนติเมตร ยาวได้ถึง 2.5 เซนติเมตร ไม่มีสันตรงกลาง ร่วงเร็ว ดอก สีส้มอ่อน ดอกสมบูรณ์เพศ เป็นช่อกระจุกกลมแน่น ขนาดประมาณ 1.5 เซนติเมตร (ผ่านกลีบดอก) มี (1)2-5 ช่อ ปลายกิ่งหรือจ่ามงกุฎในบนๆ ก้านช่อออกแยกกัน ยาวได้ถึง 5 เซนติเมตร แต่ละดอกรังไข่เชื่อมติดกัน พุกกลีบเลี้ยงมี 5 พุก ยาวประมาณ 1 มิลลิเมตร ปลายพุก มีขน สีน้ำตาลแน่น กลีบดอกรูปแตรแคน หลอดกลีบเล็ก ยาว 3-4 มิลลิเมตร ปลายเป็น 5 พุก ยาว 1-1.5 มิลลิเมตร บิดในตัวดอก เกลี้ยง อับเรณูยาวประมาณ 1 มิลลิเมตร ไม่มีก้านชูอับเรณูติดที่ฐานบนหลอด โผล่พ้น คอหลอดดอกเดือน้อย ก้านเกรสรเพศเมีย มียอดเกรสรูปลูกข่าง โผล่พ้นกลีบดอกประมาณ 4 มิลลิเมตร ผล เป็นกระจุกกลมแน่น ขนาด 1-2.5 เซนติเมตร ก้านช่อเล็กยาวได้ถึง 5 เซนติเมตร แข็ง ผิวมีตุ่มหรือมีรูด้าน ผลย่ออยู่ เชื่อมติดกัน แกมไม่แตก เมล็ดรูปไข่หรือรูปรี ไม่มีปีก พับในป่าดิบ สูงได้ถึง 600 เมตร บางทีพับในพื้นที่พุ จังหวัด พังงา นครศรีธรรมราช ตรัง นราธิวาส

ที่ตั้งอย่างต่อ : ภาคเหนือ, ตอนใต้ ไปปีภาคใต้ จน 3 (Mo-Z) กรุงเทพฯ : อิมรินทร์รัตน์ อนุรักษ์พัทลิชชิชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2561, 880 หน้า
ภาคเหนือตอน : ภาคตะวันตกและภาคใต้ของประเทศไทย ภาคใต้ของประเทศไทย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

เข็มดง

Greenea corymbosa (Jack.) K.Schum.

Rubiaceae

รสยา : จีด เอียนเล็กน้อย ฝาดเล็กน้อย

ส่วนที่ใช้ : หั้ง ๕

สรรพคุณ : แก้ปัสสาวะพิการ แก้ไตพิการ

ไม้เลื้อยเนื้ออ่อน เลือยพาดตามก้อนหินและต้นไม้อื่น ลำต้นฉ่ำน้ำ ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่กว้าง หรือรูปหัวใจ แผ่นใบเกลี้ยงเป็นมัน ห้องใบสีขาว ก้านใบແພเป็นครีบกว้าง แบบ ดอกเป็นช่อเชิงลดมีกาบเกิดตามซอกใบและปลายยอด มีดอกย่อยจำนวนมากเรียงอัดแน่นเป็นรูปปูทรงกระบอก การบ่องช่องดอกกรุบขอบขานน ปลายเป็นจะงอย ผลแบบผลสด รูปไข่ เนื้อฉ่ำน้ำ

เข็มต่อมเกลี้ยง

Pavetta graciliflora Wall. ex Ridl.

RUBIACEAE

รสยา : เย็น เอียน

ส่วนที่ใช้ : ราก

สรรพคุณ : แก้ไข้ดันลม แก้ปวดเมื่อยตามข้อกระดูก

ເບີນໃບຍາວ

Ixora opaca Wall. ex G.Don

Rubiaceae

ຮສຢາ : ເຢັນ ທວານ

ສ່ວນທີ່ໃຊ້ : ວາກ

ສරພຄຸມ : ແກ້ໄຂ້ ບໍາຊຸງກຳລັງ ແກ້ຮອນໃນກະຫາຍນ້າ ແກ້ປັດທັງດ້ວຍຮອນ

เข็มใบเล็ก

Ixora lucida R.Br. ex Hook.f.

Rubiaceae

รสยา : เย็น เอียน มัน หวาน ฝาด

ส่วนที่ใช้ : ราก เปลือก ใบ

สรรพคุณ : รากแก้ไข้ทุกชนิด เปลือกบำรุงกำลัง ใบสมานแผล

เข็มยอดคำ

Gardeniopsis longifolia Miq.

RUBIACEAE

รสยา : เย็น มัน หวาน

ส่วนที่ใช้ : หั้ง ๕

สรรพคุณ : แก้ไข้เรื้อรัง แก้ไข้ปอดเมื่อยตามตัว แก้อวัยวะอิเล แก้ไข้หัด แก้ร้อนใน

เขากวาง

Homalium dasyanthum Warb.

SALICACEAE

รสยา : ร้อนเย็น

ส่วนที่ใช้ : เปลือก ใน ราก

สรรพคุณ : เปเลือกคุณชาตุ ใบบำรุงชาตุ รากเปิดธาตุปิดธาตุเงวง

ไม้พุ่มถึงไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 2-8 เมตร เรือนยอดเป็นพุ่มกลม เปเลือกเรียบสีน้ำตาลคล้ำถึงน้ำตาลอ่อนเทา ใน ประกอบแบบบนกบาลายค์ เรียงลับ ประกอบด้วยใบย่อย 1-4 ใน เรียงตรงข้ามถึง เรียงลับ ก้านช่อใบ แข็ง สีน้ำตาลแดง โคนก้านปอง แผ่นใบย่อยรูปไข่ถึงรูปรี โคนใบแหลมถึงมนกลม หรือเยื่อง ขอบใบเรียบถึงม้วน ลงเล็กน้อย ปลายใบ แหลมหรือเรียว ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เนื้อใบบาง ดอก แบบช่อแยกแขนงออกตามกิ่ง จำนวน 1-5 ช่อ ออกโดยยาวถึง 25 เซนติเมตร ดอกแยกเพศอยู่ร่วมต้น แต่ละช่อประกอบด้วย ดอก ย่อยจำนวนมาก สีขาวอ่อน มีสีขาวแต้ม มีกลิ่นหอม ไม่มีกลิ่นดอก ก้านดอกสั้นมาก กลีบเลี้ยง 5 กลีบ รูปสามเหลี่ยม โคนเชื่อมติดกันเล็กน้อย ด้านนอกมีขนประปา ด้านในเกลี้ยง เกสรเพศผู้ 6-9 อัน ก้านเกสร สีขาว อับเรณูสีน้ำตาลอ่อน เหลือง ยอดเกสรเพศเมียหยักเป็นพุ ผล ผลแบบผลแห้งแตกกลางพุ รูปทรงมนกลม ผลสุกสีแดง ผิวเกลี้ยง เมล็ดรูปร่างกลม มี 1 เมล็ด สีน้ำตาลคล้ำถึงม่วงดำ ผิวเป็นมันวาว เยื่อหุ้มเมล็ด มีสีน้ำเงินเรื่อ พหุห้ำไปตามขอบป่าชายเลนติดต่อกับป่าชายหาด ป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้ง และป่าดิบเข้า ออกดอกเดือน มกราคม-สิงหาคม ออกผลระหว่างเดือนเมษายน-ธันวาคม กระจายพันธุ์ อินเดีย ตอนใต้ของจีน เอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ ตลอดถึงออสเตรเลีย

ที่มา : จ.เชียงใหม่, ไทย Lan, ใบเขากวางให้ เกม 3 (Mo-Z), กรุงเทพฯ : อุรุพาร์ทวันติ์แอนด์เพท อิชชิ จำกัด (มหาชน), 2561, 880 หน้า

ภาพนี้ถูกอนุญาตให้ใช้ในส่วนของบทความทางวิชาการ ศึกษา หรือ สื่อสารวิชาชีพเท่านั้น

ไข่นกใบใหญ่

Diospyros sp.1

EBENACEAE

รสยา : ร้อน ชาบิด ๆ

ส่วนที่ใช้ : ราก แก่น

สรรพคุณ : แก้ไข้ คุมธาตุ

